

Türkçe Öğretmenlerinin Görsel Okumayla İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi¹

Murat ATEŞ², Emine SUR³, Handan ÇELİK⁴

Öz

Teknolojideki gelişmelerle beraber görseller yazılı ve basılı araçlara da girmiş; gazeteler, dergiler, hikâye kitapları ve özellikle de ders kitaplarında önemli bir bölüm görsellere ayrılmıştır. Hatta öyle bir noktaya gelinmiştir ki görsellerin olmadığı veya yetersiz olduğu ders kitapları sıkıcı bulunmuş ve kalıcı öğrenmeyi engellediği düşünülmeye başlamıştır. Bütün bu gelişmeler görsellerden anlam çıkarma yani görsel okuma kavramını doğurmuştur. Bu bakış açısıyla görsel okumayla ve özellikle de görsel okuma eğitiminin okullardaki uygulanma durumuyla ilgili olarak Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinin alınması önem arz etmektedir. Bu araştırmanın amacı Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma hakkındaki görüşlerinin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Çalışmada ortaokullarda görev yapan Türkçe öğretmenlerinin görsel okumayla ilgili bilgi düzeyleri belirlenmeye çalışılmış, öğretmenlerin görsel okumayla ilgili bilgi düzeyleri, mezun oldukları fakülte ve bölüm, yaş, çalışma yılı vb. bireysel özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Araştırmada öğretmenlerin; görsel okumaya ilişkin çok düşük düzeyde bilgi sahibi oldukları, görsel okuma eğitimi hakkında yeterlikleri olmadığı, öğretmenlerin görsel okumayla ilgili gerek lisans eğitimi döneminde gerekse lisans eğitimi sonrası herhangi bir eğitim almadıkları ve öğretmenlerin genellikle görsel okuma etkinliği yaptırmadıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Türkçe eğitimi
Okuma
Görsel Okuma

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 20.05.2019
Kabul Tarihi:02.04.2020
E-Yayın Tarihi: 30.04.2020

Evaluation of Turkish Teachers' Views on Visual Readings

Abstract

Along with the developments in technology, the visuals have entered written and printed tools; newspapers, journals, story books, and especially textbooks, an important part is devoted to visuals. In fact, it has been reached that the textbooks

Keywords

Turkish education
Reading
Visual Reading

¹Bu çalışma, 30 Ekim-03 Kasım 2018 tarihleri arasında Antalya'da gerçekleştirilen IV. INES Uluslararası Akademik Araştırmalar Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

²Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türkiye, mates@konya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7361-6389>

³Öğretmen, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Türkiye, emine.sur@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6594-8885>

⁴Arş. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye, handancelik@mu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1125-5386>

that are not or lack of images have been found to be boring and have been considered to prevent permanent learning. All these developments gave rise to the concept of visual reading. From this point of view, it is important to get the opinions of Turkish teachers about visual reading and especially about the state of visual reading education in schools. In this direction, the aim of this study is to examine the opinions of Turkish teachers about visual reading. The study was conducted by using interview technique from qualitative research methods. Data were collected by semi-structured interview form. The aim of the study was to determine the level of knowledge of Turkish teachers working in secondary schools about visual reading, the level of knowledge of teachers about visual reading, the faculty and department they graduated, age, working year, etc. evaluated according to individual characteristics. Teachers in the research; it was concluded that the teachers did not have sufficient knowledge about visual reading, they did not have any competencies about visual reading education, and they did not receive any education about visual reading both during the undergraduate education period and after the undergraduate education and the teachers did not have visual reading activity.

Article Info

Received: 05.20.2019

Accepted: 04.02.2020

Online Published: 04.30.2020

Giriş

Okuma, bireyin örgün eğitim kurumunda planlı ve düzenli eğitimle kazandığı bir dil becerisidir. Bireyin kendi kendine öğrenimi, akademik başarısı ve kültürel gelişimi ile doğru orantılıdır. Bu sebeple okuma becerisi, öğretim sürecinde kazanılacak en değerli becerilerden biridir. Okuma, insana düşünen, anlayan, yorumlayan ve eleştiren insan olma özellikleri kazandıran bir beceridir (Ateş, 2017: s. 306). Söz konusu önemine binaen okuma, üzerinde çokça çalışılan bir konudur. Okumanın, temelde birbirleriyle aynı yaklaşımları ortaya koyan birçok tanımı vardır. TDK'nin (1998: s. 1675) Türkçe Sözlüğünde “okumak” şu şekilde tanımlanmıştır: “Yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak veya aynı zamanda seslere çevirmek”, Özdemir’e (1991: s. 13) göre okuma, “basılı sözcükleri kavrama ve yorumlamaya dayanan zihinsel bir etkinliktir.” Göğüş (1968: s. 15) ise okumayı “bir yazının harflerini, sözcüklerini, imlerini tanımak ve bunların anlamlarını kavramaktır.” şeklinde tanımlar. Oğuzkan (1981: s. 111) okumayı “bir yazıyı oluşturan simgesel imgeleri seslendirmek ya da o imgelerin belirttiği düşünceleri anlamak eylemi” olarak tanımlamaktadır. Kavcar, Oğuzkan ve Sever’e (1995: s. 41) göre “Okuma, bir yazıyı, sözcükleri, cümleleri, noktalama işaretleri ve öteki öğeleriyle görme, algılama ve kavrama sürecidir.” Yangın ve Sidekli (2006: s. 393), okumayı “sözcüklerin duyu organları yoluyla algılanıp anlamlandırılmasına, kavranmasına ve yorumlanmasına dayanan zihinsel bir etkinlik” olarak değerlendirir. İlköğretim Türkçe dersi öğretim programında okuma, ses organları ve göz yoluyla algılanan işaret ve sembollerin beyin tarafından yorumlanarak değerlendirilmesi ve anlamlandırılması süreci olarak görülür (MEB, 2005). Okuma genel olarak sözcüklerin algılanması, anlamlandırılması, yorumlanmasına dayanan zihinsel bir aktivitedir.

Günümüz eğitim anlayışında okumaya bakış açısı ve okuryazarlık kavramının taşıdığı anlam son yüzyılda değişmeye başlamıştır. İletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişim ve gelişmeler günümüz eğitim yaşantısında okuma anlayışını önemli oranda etkilemiştir. Teknolojik gelişmeler basılı metinlerin içeriğini etkilemiş; okuma metinleri çok daha fazla görsel içermeye başlamıştır. Televizyon, bilgisayar, elektronik tabelalar, akıllı telefonlar kâğıttan okuma geleneğine ekrandan okuma alışkanlığını eklemiştir. Teknolojik araçları kullandıkça görsel öğelerle karşılaşma sıklığı buna bağlı olarak da görsellerden etkilenme oranı artmıştır. Teknolojideki gelişmelerle beraber görseller yazılı ve basılı araçlara da girmiş; gazeteler, dergiler, hikâye kitapları ve özellikle da ders kitaplarında önemli bir bölüm görsellere ayrılmıştır. Hatta öyle bir noktaya gelinmiştir ki görsellerin olmadığı veya yetersiz olduğu ders kitapları sıkıcı bulunmuş ve kalıcı öğrenmeyi engellediği düşünülmeye başlamıştır. Bütün bu gelişmeler görsellerden anlam çıkarma yani görsel okuma kavramını doğurmuştur.

Görsel okuryazarlık kavramı ilk kez Debes tarafından kullanılmıştır (Akyol, 2016: s. 125). Debes görsel okuryazarlığı insanın görerek ve bir diğer algılama deneyimleriyle bütünleştirerek geliştirebileceği bir grup görme yetisi olarak tanımlamıştır (Tüzel, 2010: s. 693). Debes'in

araştırmalarıyla başlayan görsel okuryazarlık kavramı zaman içinde genişlemiş, bu alanda çalışan pek çok araştırmacı tarafından farklı tanımları yapılmıştır. Wileman (1993) görsel okumayı grafik ya da resimde sunulan görüntüleri okuma, anlama, yorumlama bilgisi olarak tanımlar (Akt. Stokes, 2005: s. 12). İletişim sürecinde, görsel mesajlardan anlam üretebilme ve bilinçli görsel mesajlar üretebilme sürecidir (Tüzel, 2010: s. 693). Güneş (2016: s. 3) ise görsel okumayı resim, kroki, grafik, sembol, şekil, renk gibi görsellerle, doğa ile sosyal olayları okuma, anlama, yorumlama ve zihinde yapılandırma süreci olarak tanımlar. Görsel okuma yazılı metinlerin dışında kalan şekil, sembol, resim, grafik, tablo, beden dili ve sosyal olaylar gibi görselleri anlama ve yorumlamaktır (Çam, 2016: s. 106). Tanımlara bakıldığında görsel okuryazarlığın resim, grafik, şekil, sembol gibi her türlü görsel imgeyi anlama, analiz etme, yorumlama, değerlendirme ve bu değerlendirmeleri çevresiyle paylaşabilmek olduğu görülmektedir.

Görsellerle gerçekleştirilen eğitimin çok daha etkili ve verimli olduğu konusunda birçok araştırmacı hemfikirdir. Bilgilerin algılanmasında: okunanların %10'unun; duyulanların %20'sinin; görülenlerin %30'unun; hem görüp hem duyulanların %50'sinin, söylenenlerin %70'inin; yapılanların %90'ı etkili olmaktadır (Sarıkaya, 2013: s. 780). Bozkurt ve Ulucan (2014: s. 30), “anlatılmak istenilen duygu ve düşüncenin görsellerle desteklenip sunulmasının dinleyicilerde dikkati artırdığını ve verilen mesajı anlamayı kolaylaştırdığını” söylemektedir. Görsel destekli eğitimin en önemli avantajı dikkat çekmeyi kolaylaştırmasıdır. Konuya dikkati çekebilmek eğitim sürecinde önemli bir aşamadır çünkü öğrenme dikkatle başlamaktadır.

Dikkat çekmenin yanı sıra bilgilerin bir bütün hâlinde öğrenciye sunulmasında, konunun özetlenmesinde, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisinin kazandırılmasında, konuşma becerisinin geliştirilmesinde görsellerden büyük oranda faydalanılmaktadır. Sözel olarak anlatamayacağımız bilgileri, duyguları, karmaşık soyut konuları görseller yardımı ile somutlaştırabiliriz (Kuru, 2008: s. 40). Görselleri kullanmak eğitim için gereklidir ama yeterli değildir. Görsellerden etkin bir şekilde yararlanabilmek için görsellerin okuması, anlaşılması, yorumlamalı kısacası iyi bir görsel okuryazar olunması önemlidir. Görsel okuryazarlığın gerekliliğinin ortaya çıkması görsel okuryazarlığın önemli bir beceri hâline gelmesini sağlamıştır. Çocuk yaştan itibaren belli bir eğitimle görsel okuryazarlık kazandırılabilirse ilerleyen yaşlarda bireyin etkin bir görsel okuryazar olması sağlanabilir. Okulların eğitimdeki işlevi göz önüne alındığında bu eğitimin erken yaşlarda okullarda verilmeye başlanması gerekir. Görsel okuryazar olan bir öğrencinin aşağıdaki becerilere sahip olduğu öngörülebilir:

- Görsel mesajların anlamını yorumlamalı, anlamalı ve değerini bilmelidir.
- Görsel tasarım anlayışını ve temel prensipleri uygulayarak daha etkili iletişim kurabilme
- Bilgisayar ve diğer teknolojileri kullanarak görsel mesajları üretebilme
- Problemlere çözüm üretebilmek için görsel düşünceyi kullanma (Cristopherson'dan akt. Brown, 2004: s. 53).

Günümüzde sosyal, ekonomik, teknolojik ve eğitsel koşulların değişimine bağlı olarak eğitim sistemlerinde değişiklikler yaşanmıştır (Kaya, 2011: s. 632). Birey ve toplum hayatına güçlü bir biçimde yerleşmesi sonucu görsel okuryazarlığın okul programlarına alınması ve öğrencilere bu konuda eğitim verilmesi kaçınılmaz bir durum hâline gelmiştir. Türk eğitim sisteminde önemli değişim MEB 2005 Öğretim Programıyla gerçekleşmiş, programda birçok değişiklik ve yenilik yapılmıştır. Bunlardan biride “görsel okuma ve görsel sunu” başlığı altında yeni bir öğrenme alanının müfredata eklenmesidir. Görsel okuryazarlığın eğitim sistemimizde yer almasında günümüz şartlarında görsel okuryazar olmanın zorunluluğunun yanı sıra görsellere dayalı öğretimin veriminin, kalıcılığının ve etkileyciliğinin anlaşılmasının da yeri büyüktür.

2005–2006 öğretim yılında uygulamaya başlanan ilköğretim birinci kademe (1–5) için hazırlanan Türkçe Öğretim Programı'nda görsel okumaya kuramsal anlamda ve öğrenme alanı olarak yer verilmişken ikinci kademe programında (6-8) görsel okumanın yer olmadığı görülmektedir. Türkçe Öğretim Programı 2015'te ilkököl ve ortaoköl (1-8) sınıflarını kapsayacak şekilde bir çatı altına alınmıştır. Bu programda görsel okuma ve görsel sunu müstakil bir başlık altında yer almamaktadır. Görsel okumaya, okuma becerisi kazanımları içinde “Okuduğunu anlamlandırmada görsellerden yararlanır.” ifadesiyle yer verilmiştir. Aynı şekilde 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda da görsel okuma becerisinin bir öğrenme alanı olarak bulunmadığını görmekteyiz. Sadece okuma becerisi

altında “Görsellerden ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.”, “Görsellerle ilgili soruları cevaplar.”, “Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgilere ilişkin soruları cevaplar.” kazanımlarına yer verilmiştir. 2018 Türkçe Öğretim Programı’nda da aynı kazanımlar tekrar edilmiştir. Görsellerle karşılaşma sıklığı gün geçtikçe artarken, neredeyse her öğrenci bilgisayar, tablet, akıllı telefon, grafikler, tabelalar vb. ile karşı karşıyayken görsel okumaya eğitiminin daha baskın hâle gelmesi beklenir. Programdaki bu durum bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Okul bir çocuğun hayata hazırlandığı en önemli yerlerin başında gelmektedir. Öğrenciler duygu ve düşüncelerini ifade edebilmek için hangi görseli kullanmanın daha uygun olduğu hakkında eğitim almalıdırlar (Kuru, 2008: s. 38). Bu aşamada Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma ile ilgili verecekleri eğitim önem kazanmaktadır.

Okul programlarının en büyük uygulayıcıları öğretmenlerdir. Öğretmenler müfredatta yer alan kazanımları uygun etkinliklerle öğrencilere kazandırmaya çalışmaktadır. Programdaki aksaklıkları, uygulama esnasında çıkan problemleri ve kazanımlara ne kadar ulaşılabildiğini tespit etmede öğretmenler başvurulabilecek önemli bir kaynaktır. Bu bakış açısıyla görsel okumayla ilgili ve özellikle de görsel okuma eğitiminin okullardaki uygulanma durumuyla ilgili olarak Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinin alınması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma hakkındaki görüşlerini incelenmesi olarak belirlenmiştir. Çalışmanın amacı kapsamında alt amaçlar şu şekilde oluşturulmuştur:

1. Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma hakkındaki bilgi düzeyleri nedir?
2. Türkçe öğretmenleri görsel okumayla ilgili eğitim almışlar mıdır? Almışlarsa bu eğitimin yeterliliği konusunda görüşleri nedir?
3. Türkçe öğretmenlerinin, öğretim programındaki görsel okumayla ilgili kazanımların yeterliliği hakkındaki görüşleri nasıldır?
4. Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinlikleri ve etkinliklerin yeterliliği hakkındaki görüşleriniz nedir?
5. Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma becerisine yönelik hangi etkinlikleri uygulamaktadırlar. Bu etkinlikleri uygularken ne gibi ders materyalleri kullanmaktadır?
6. Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma etkinlikleri uygulamaları sürecinde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma konusundaki görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma nitel bir desende yürütülmüştür. Nitel araştırmayı, gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak olanaklıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: s. 39). Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniğini kullanmanın temel amacı genellikle bir hipotezi test etmek değil bunun aksine diğer insanların deneyimlerini ve bu deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya çalışmaktır (Türnüklü, 2000: s. 544). Görüşme tekniğini kendi içinde yapılandırılmış, yarı-yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmeler olarak sınıflamak mümkündür (Karasar, 1998: s. 56).

Çalışma Grubu

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma, Konya ili Ereğli ilçesinde görev yapan 22 gönüllü Türkçe öğretmeni ile yürütülmüştür.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel bilgileri

Cinsiyet	Hizmet Süresi(Yıl)	Mezun Olduğu okul
Kadın	9	Eğitim Fakültesi (Türkçe)
Kadın	11	Eğitim Fakültesi (Türkçe)
Kadın	12	Eğitim Fakültesi (Türkçe)
Kadın	18	Fen Edebiyat Fakültesi(Edebiyat)
Kadın	19	Fen Edebiyat Fakültesi (Edebiyat)
Kadın	11	Eğitim Fakültesi (Türkçe)
Kadın	18	Eğitim Fakültesi (Sınıf)
Kadın	11	Eğitim Fakültesi (Türkçe)
Kadın	13	Eğitim Fakültesi (Türkçe)
Kadın	15	Eğitim Fakültesi (Türkçe)
Kadın	18	Eğitim Fakültesi (Türkçe)
Kadın	13	Eğitim Fakültesi (Türkçe)
Erkek	15	Eğitim Fakültesi (Türkçe)
Erkek	10	Eğitim Fakültesi (Türkçe)
Erkek	5	Eğitim Fakültesi (Türkçe)
Erkek	18	Fen Edebiyat Fakültesi (Edebiyat)
Erkek	12	Eğitim Fakültesi(Türkçe)
Erkek	38	Eğitim Fakültesi(Türkçe)
Erkek	11	Eğitim Fakültesi(Türkçe)
Erkek	28	Eğitim Fakültesi (Sınıf Öğretmenliği)
Kadın	13	Eğitim Fakültesi(Türkçe)
Kadın	15	Eğitim Fakültesi(Türkçe)

Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri, katılımcı öğretmenlerle yüz yüze yapılan görüşmelerle toplanmıştır. Öğretmenlerin uygun oldukları zamanlar önceden belirlenmiş ve görüşme için uygun ortamlar oluşturulmuştur. Görüşmeye başlamadan önce katılımcıların, araştırmada kullanılacak kişisel bilgileri alınmıştır. Katılımcı öğretmenlerin; yaşları, çalışma yılları, mezun oldukları fakülte ve bölüm, hizmet içi kurslara katılıp katılmadıkları vb. bilgileri içeren kişisel bilgi formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Kişisel bilgilerin kaydedilmesini müteakip görüşmeye geçilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, katılımcılara sorulacak, önceden belirlenmiş toplam altı sorudan oluşmuştur. Formda yer alan sorular araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve üç alan uzmanının görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda düzenlenen sorular görüşme sürecinde bütün öğretmenlere aynı sıra ile yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlere şu sorular yöneltilmiştir:

1. Görsel okuma hakkında neler biliyorsunuz?
2. Görsel okumayla ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı? (Örneğin lisans eğitiminde) (Aldığınız eğitimin kapsamı nedir?) Aldıysanız bu eğitimin yeterliliği konusunda görüşleriniz nelerdir?
3. Öğretim programda yer alan görsel okuma kazanımlarını yeterliliği ile ilgili görüşleriniz nedir?
4. Ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinlikleri hakkında düşünceleriniz nedir? Ders kitabındaki etkinliklerin görsel okuma eğitimi bakımından yeterliliği açısından görüşleriniz nedir?
5. Görsel okuma becerisine yönelik hangi etkinlikleri uyguluyorsunuz? Bu etkinlikleri uygularken kullandığınız ders materyalleri nelerdir?
6. Görsel okuma eğitimi sırasında karşılaştığınız güçlükler nelerdir?

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yaklaşımı, verilerin araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre organize edilmesine ve görüşmede kullanılan sorular veya boyutlar dikkate alınarak sunulmasına imkân vermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 113).

Bulgular

Bu bölümde görüşme yapılan öğretmenlerin görsel okuma hakkındaki görüşleri, öğretim programındaki kazanımların ve ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinliklerinin yeterliliğine ilişkin düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ardından öğretmenlerin derslerde görsel okuma becerisini geliştirmeye yönelik uyguladıkları etkinliklere ve bu etkinlikleri gerçekleştirirken faydalandıkları ders materyallerinin neler olduğuna yer verilmiştir. Görüşmeye yapılan öğretmenlere görsel okumayla ilgili herhangi bir eğitim alıp almadıkları, almadıysa bunun eksikliğini yaşayıp yaşamadıkları sorulmuş, son olarak da görsel okuma eğitimi sırasında karşılaştıkları güçlükler değerlendirilmiştir.

1.1. Türkçe Öğretmenlerinin Görsel Okuma Hakkındaki Bilgi Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Görüşleri

Görüşme yapılan öğretmenlere görsel okuma hakkında neler bildikleri sorularak öğretmenlerin görsel okuma hakkında verdikleri bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma becerisi ile ilgili yaptıkları açıklamalar

Görsel okuma becerisi hakkında açıklamalar	f
Her türlü görseli anlama ve yorumlama	11
Görsellerden hareketle metnin içeriğini tahmin etme	8
Metni anlamlandırmaya yarayan işaretler bütünü	1
Eğitimin görseller eşliğinde gerçekleştirilmesi	1
Çoklu zekâ kuramı ile ilgili olan okuma türü	1
Metnin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için görsellerden faydalanma	1

Tablo 2’de görüldüğü gibi görüşmeye katılan öğretmenlerin on biri görsel okumayı, her türlü görseli anlama ve yorumlama olarak açıklamaktadır. Sekiz öğretmen için görsel okuma, görsellerden hareketle metnin içeriğini tahmin etmedir. Bir öğretmen görsel okumayı, metnin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için görsellerden faydalanmak olarak görür. Bir öğretmen görsel okumayı, metni anlamlandırmaya yarayan işaretler bütünü olarak tanımlar. Görüşmeye katılan başka bir öğretmen görsel okumanın çoklu zekâ kuramı ile ilgili olan bir okuma türü olduğunu düşünmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler görsel okuma konusunda açıklama yaparken aşağıdaki ifadeleri kullanmışlardır:

“Resim, şekil, şema gibi görsellerin anlamlı hale getirilmesi ve birtakım sonuçlar çıkartılması. Kısaca resimleri konuşurmak da diyebiliriz.” (Ö1)

“Çok fazla bilgim yok. Görsel okumanın çoklu zekâ kuramı ile ilgili olduğunu düşünüyorum. Çoklu zekâ kuramı içerisinde öğretmenler tarafından çalışmalar yapılmalıdır. Görsel okumanın görsel zekâsı daha yüksek olan öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıracağını düşünüyorum.” (Ö5)

“Hafızayı geliştirir ve anlama kabiliyetini yükseltir.” (Ö6)

“Görsel okuma, ders kitabındaki okuma parçalarında bulunan görselleri yorumlamaktır. Metin işlemeye geçmeden önce resimlere bakarak metnin içeriğini tahmin etmedir. Görseller metnin içeriği hakkında bize bilgi verir.” (Ö7)

“Metni anlamlandırmaya yarayan işaretler bütünüdür. Yorum yapmayı kolaylaştırır. Kalıcılığı da sağlar.” (Ö13)

“Görsel okuma öğrencilerin bir görselde ne anlatılmak istendiğini yorumlaması. Görsel okumada amaç görselde verilen mesajı anlayabilmektir. Sadece görselde gördüklerini söylemeyi görsel okuma olarak görmüyorum.” (Ö14)

1.2. Türkçe Öğretmenlerinin Görsel Okumaya İlişkin Aldıkları Eğitim ve Bu Eğitimin Yeterliliğini Belirlemeye Dönük Görüşleri

Görüşmeye katılan öğretmenlere görsel okuma konusunda eğitim alıp almadıkları ve eğitim aldılarsa bu eğitimin yeterli olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerin bu konu hakkında verdikleri bilgiler aşağıda Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma eğitimi alma durumları ve bu eğitimin yeterliliğine ilişkin görüşleri

Görsel okuma eğitimi alma durumları ve bu eğitimin yeterliliğine ilişkin görüşleri	f
Görsel okumayla ilgili herhangi bir eğitim almadım.	19
Lisans döneminde “Ders Kitabı İncelemeleri” adlı bir ders aldım ancak yeterli olduğunu düşünmüyorum.	2
Üniversitede adımı hatırlayamadığım bir derste görsel okuma eğitimi aldım.	1

Tablo 3’te de görüldüğü gibi görüşmeye katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu görsel okuma konusunda herhangi bir eğitim almamıştır. Sadece iki öğretmen lisans döneminde görsel okumayla ilgili bir ders almıştır ancak aldığı bu dersin görsel okuma eğitimi vermek için yeterli olduğunu düşünmemektedir. Bir öğretmen ise üniversitede bu eğitimi almış ve bu eğitimin kendisi için çok yeterli olduğunu dile getirmiştir. Bu konudaki öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“Üniversitede “Kitap İncelemeleri” dersi almıştım. Bu dersin görsel okumayla ilgisi vardı ancak bu konuda yeteri kadar bilgiye sahip olmak için yeterli olduğunu düşünmüyorum.” (Ö8)

“Üniversitede bir derste (adını maalesef hatırlamıyorum) ders kitabındaki görselleri incelemiştik. Ben o eğitimden sonra gerçekten görsellere farklı gözle bakmayı öğrendim. Bu dersin benim açımdan çok faydalı olduğunu söyleyebilirim.” (Ö19)

“Eğitim almadım. Almayı çok isterdim.” (Ö16)

1.3. Türkçe Öğretmenlerinin Öğretim Programındaki Görsel Okuma Kazanımlarının Yeterliliği Hakkındaki Görüşleri

Görüşmeye katılan öğretmenlere öğretim programında yer alan görsel okuma kazanımlarının yeterliliği hakkında ne düşündükleri soruldu. Öğretmenlerin bu konu hakkında verdikleri bilgiler Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Türkçe öğretmenlerinin öğretim programındaki kazanımların yeterliliğine ilişkin görüşleri

Türkçe öğretmenlerinin öğretim programındaki kazanımlara ilişkin görüşleri	f
Öğretim programında yer alan görsel okuma kazanımlarının yetersiz olduğunu düşünüyorum.	9
Öğretim programında yer alan görsel okuma kazanımlarının yeterli olduğunu düşünüyorum.	8
Öğretim programında yer alan görsel okuma kazanımları yeterli ancak sayı olarak artırılırsa daha iyi olacağını düşünüyorum.	1
Son yıllarda yenilenen programla birlikte görsel okumanın biraz daha önem kazandığını düşünüyorum.	1

Tablo 4’te de görüldüğü gibi öğretmenlerin dokuzu görsel okuma kazanımlarının yetersiz olduğunu düşünmektedir. Bu düşüncelerinin sebebi sorulduğunda katılımcılardan biri ders kitaplarında nitelikli görselin yer almadığı için kazanımların yetersiz olduğunu düşünmektedir. Bir diğer katılımcı ise öğretim programında çok fazla kazanım olduğu için bunları okumadığını, ders girişlerinde konuya uygun bir kazanımı yazdığını ve görsel okuma kazanımlarından çok fazla haberdar olmadığını ifade etmektedir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin konuyla ilgili düşünceleri aşağıda verilmiştir:

“Kazanımlar yetersiz. Görsel okumayla ilgili çok az kazanıma yer verilmiş. Bunun yanı sıra Türkçe Öğretim programında çok fazla kazanıma yer verilmiş. Derse girdiğim zaman bu kazanımları okumak zaman kaybına sebep oluyor. Bu sebeple dersin içeriğine uygun kazanımı yazıyorum. Görsel okuma kazanımları ile ilgili yeterli bilgiye sahip değilim.” (Ö4)

“Öğretim programında yer alan görsel okuma kazanımlarının yetersiz olduğunu düşünüyorum. Çünkü öğrencilerin (özellikle ilköğretim) daha fazla ve daha nitelikli görselle ihtiyacı olduğunu düşünüyorum.” (Ö15)

Sekiz öğretmen görsel okuma kazanımlarının yeterli olduğunu söylemiştir. Kazanımların yeterli olduğunu düşünen öğretmenlere sebebi sorulduğu zaman ya herhangi bir yorum yapamamış ya da ders kitaplarında yeteri kadar görsel olduğunu belirtmiştir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin birkaç görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Kazanımların yeterli olduğunu düşünüyorum. Bütün etkinliklerde görsel okumaya yer verilmiş.” (Ö1)

“Yeterli olduğunu düşünüyorum. Önceden TEOG sınavında bilgiyi ölçmeye dönük sorular sorulduğu için görsel okuma kazanımlarına dönük çalışmalara zaman ayırmıyorum. Yeni programla ve değişen sınav sistemi içerisinde görsel okumanın daha da önem kazandığını düşünüyorum.” (Ö5)

“Kazanımların sayısı olarak yetersiz olduğunu düşünüyorum. Kazanım sayısının artırılması gerekmektedir. Çünkü daha fazla kazanım olursa ders kitaplarında da bu kazanımlara ulaşmak için daha fazla etkinlik yer alır.” (Ö7)

Görüşmeye katılan beş öğretmen ise görsel okuma kazanımlarının sayısı olarak artırılmasının daha iyi olacağını düşündüğünü söylemiş ancak nedenine ilişkin yeterli bir açıklama getirememişlerdir. Aşağıda öğretmenlerden birkaçının görüşüne yer verilmiştir:

“Kazanımların öğrenciler için uygun olduğunu düşünüyorum ancak sayı olarak artırılabilir.” (Ö2)

“Görsel okuma kazanımları artırılabilir.” (Ö20)

“Kazanımlar yeterli ancak sayısının artırılmasının faydalı olacağını düşünüyorum. Görselleri kullanmak anlamayı kolaylaştırıyor.” (Ö14)

Görüşmeye katılan bir öğretmen ise yeni programla birlikte görsel okumaya verilen önemin arttığını düşünmektedir. Bahsi geçen öğretmen, öğretim programındaki görsel okuma kazanımları hakkındaki düşüncesini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Son yıllarda yenilenen programla birlikte görsel okuma kazanımlarının sayısı arttı ve görsel okuma biraz daha ön plana çıkarıldı.” (Ö21)

1.4. Türkçe Öğretmenlerinin Ders Kitaplarında Yer Alan Görsel Okuma Etkinlikleri ve Etkinliklerin Yeterliliği Hakkındaki Görüşleri

Görüşme yapılan öğretmenlere ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinlikleri hakkındaki düşünceleri ve ders kitabındaki etkinliklerin görsel okuma eğitimi bakımından yeterliliği açısından görüşleri sorulmuştur. Öğretmenlerin ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinlikleri ve etkinliklerin yeterliliği hakkındaki düşünceleri Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5. Türkçe öğretmenlerinin ders kitabındaki etkinliklere ilişkin görüşleri

Türkçe öğretmenlerinin ders kitabındaki etkinliklere ilişkin görüşleri	f
Ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinliklerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum.	13
Ders kitaplarında yer alan etkinliklerin yeterli olduğunu ancak sayısal olarak artırılması gerektiğini düşünüyorum.	5
5. sınıf ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinliklerinin yeterli olduğunu, 6,7,8. sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerin yetersiz olduğunu düşünüyorum.	1
Ders kitaplarındaki görsel okuma etkinliklerinin çok basit olduğunu düşünüyorum.	1
Ders kitaplarındaki görsel okuma etkinlikleri temada verilmek istenen değerlerle ve kazanımlarla uyumlu olduğunu düşünüyorum.	1
Son yıllarda değişen programla görsel okuma etkinliklerine ders kitaplarında daha çok yer verilmiş.	1

Tablo 5’te görüldüğü gibi öğretmenlerin büyük çoğunluğu görsel okuma etkinliklerinin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Bu şekilde düşünmelerinin sebebini ise ders kitaplarında görsel okuma etkinliklerinin ilgi çekici olmaması, aynı tür etkinliklerin yer alması ve çoğunlukla hazırlık çalışmalarında görsel okuma etkinliklerinin yer alması olarak açıklamışlardır. Görüşmeye katılan öğretmenlerin bir kısmı görsel okuma etkinliklerinin yetersizliğini ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Ders kitaplarına görsel okumayla ilgili tek tip etkinliklere yer verilmiş. Sadece resim veriliyor, resimle ilgili sorular soruluyor. Farklı türde etkinlikler yer alsaydı öğrenciler daha etkin görsel okuma yapabilirlerdi. Etkinliklerin bu açıdan yetersiz olduğunu düşünüyorum.” (Ö6)

“Ders kitaplarında yeteri kadar görsel olmasına karşın görsel okuma etkinlikleri yok denecek kadar az. Etkinlikler sırayla sözlük çalışması, parçada anlam, dil bilgisi etkinlikleri şeklinde devam ediyor. Görsel okumayla ilgili etkinlikleri kendim yaptırıyorum.”(Ö9)

“Yeterli sayıda görsel olduğunu düşünüyorum ancak görsel okuma etkinliklerine yeteri kadar yer verilmemiş. Her okuma parçasında en fazla bir tane görsel okuma etkinliği yer alıyor. Etkinliklerde görsellerle ilgili sorular sorulmuyor. Sınav odaklı ders işlediğim için ben de görsel okuma eğitimine yeteri kadar yer vermiyorum.” (Ö12)

“Ders kitaplarındaki görsel okuma etkinliklerinin yeterli olmadığını düşünüyorum. Sadece hazırlık çalışmalarında, metin girişlerinde görsel okuma etkinliklerine yer verilmiş. Konunun ilerleyen kısımlarında görsel okuma etkinliklerine hiç yer verilmemiş.”(Ö13)

“Ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinlikleri daha çok resim ve fotoğraflardan oluşuyor. Tablo, grafik, şekil, sembol ve işaretlere çok az sayıda yer verilmektedir. Ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinliklerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum.”(Ö18)

Görüşmeye katılan beş öğretmen ise görsel okuma etkinliklerinin belirlenen kazanımlara ulaşılması için yeterli olduğunu ancak etkinlik sayısının az olduğunu, bir öğretmen ise 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki etkinliklerin az olduğunu düşünmektedir. Ders kitaplarında daha fazla görsel okuma etkinliğinin olması gerektiğini belirtmiş ve bu konudaki düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

“Görsel okuma etkinlikleri öğrenci seviyesine uygun ancak ilgi duydukları ve çağın gelişimine uygun görsel okuma etkinliklerinin güncellenmesinin faydalı olacağını düşünüyorum. Sayı olarak bu tür etkinlikler ders kitaplarında az. Biraz daha artırılabilir.”(Ö5)

“Görsel okumayla ilgili 5.sınıf kitaplarında daha fazla etkinlik yer alıyor. 6, 7 ve 8. sınıflarda daha az etkinlik yer alıyor. Bu etkinlikler yazma bölümünde yer alıyor. Bu bölüme grafik okuma gibi görsel etkinlikler eklenebilir.”(Ö7)

“Ders kitaplarında görsel okuma etkinlikleri sadece metin öncesinde yer alıyor. Öğrenciler görsellerden hareketle okuyacağı metnin içeriğini tahmin ediyor. Bunun dışında ders kitaplarında yeteri kadar etkinlik yer almıyor. Görsel okuma becerisini geliştirmek için yeteri kadar uygulama ders kitaplarına konmamış.”(Ö8)

“Görsel okuma etkinlikleri amaca uygun hazırlanmış ancak bu etkinliklerin az olduğunu düşünüyorum. Resimlerle ilgili sorular olmalı. Öğrenciler resimler üzerinde konuşturulmalı. Bunlar eksik verilmiş.”(Ö11)

“Ders kitaplarındaki görsel okuma metinlerinin yeterli olmadığını düşünüyorum. Sadece hazırlık çalışmalarında, metin girişlerinde görsel okuma etkinliklerine yer verilmiş. Konunun ilerleyen kısımlarında görsel okuma etkinliklerine hiç yer verilmemiş.” (Ö12)

Görüşmeye katılan bir öğretmen görsel okuma etkinliklerinin çok basit olduğunu düşünmektedir ve bu düşüncesi aşağıdaki gibidir:

“Ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinlikleri çok basit. Bu etkinliklerin bir kısmını uygulamıyorum çünkü etkinliklerin kazanıma ve öğrenci seviyesine uygun olduğunu düşünmüyorum.” (Ö3)

2017 yılında değişen programla beraber görsel okuma çalışmalarının önem kazandığını ve ders kitaplarında daha çok görsel okuma etkinliklerinin yer aldığını düşünen öğretmen, görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Son yıllarda değişen programla görsel okuma etkinliklerine daha fazla yer verdiler. Daha önce görsel okuma etkinlikleri yoktu. Öğretmen kendi çabalarıyla örneğin sınıfa görseller getirerek görsel okuma yaptırıyordu. Şimdi görsel okuma etkinliklerine bol bol yer veriliyor. Görsel okuma programda yeterince yer almış ancak karikatür etkinliklerine daha fazla yer verseler daha iyi olurdu.” (Ö1)

1.5. Türkçe Öğretmenlerinin Görsel Okuma Becerisine Yönelik Uyguladıkları Etkinlikler ve Bu Etkinlikleri Uygularken Kullandıkları Ders materyallerine İlişkin Görüşleri

Görüşmeye katılan öğretmenlere derslerde görsel okuma becerisine yönelik uyguladıkları etkinlikler ve bu etkinlikleri uygularken hangi ders materyallerini kullandıkları soruldu. Öğretmenlerin derslerde uyguladıkları etkinlikler ve bu etkinlikleri uygularken kullandıkları ders materyallerine ilişkin görüşleri Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma becerisine yönelik uyguladıkları etkinlikler

Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma becerisine yönelik uyguladıkları etkinlikler	f
Çoğunlukla ders kitaplarında yer alan etkinlikleri uyguluyorum. Farklı etkinlik örneklerini sınıfa getirmiyorum.	11
Görsel okumayla ilgili en çok ders kitaplarında yer alan resimlerden hareketle metnin içeriğini tahmin ettirme etkinliğini uyguluyorum.	8
Sınav odaklı ders işlediğim için görsel okuma etkinliklerine çok fazla yer vermiyorum.	2
Görsel okumayı yazma çalışmalarında kullanıyorum.	2
Resimleri, doğa olaylarını yorumlama gibi etkinlikleri uyguluyorum.	1
Görsel okuma becerisine yönelik en çok karikatür yorumlama etkinliği uyguluyorum.	1
İçinde görsel okumanın yer aldığı eğitici oyunlar oynatıyorum.	1

Tablo 6 incelendiğinde görüşmeye katılan öğretmenlerin, görsel okuma becerisine yönelik etkinlikleri özellikle dersin hazırlık çalışmaları kısmında ve çoğunlukla resim yorumlama etkinliklerini yaptırarak uyguladıkları görülmektedir. Hazırlık çalışmalarının dışında birkaç öğretmen yazma bölümünde görsel okumadan faydalandıklarını ve dersi ilgi çekici hâle getirmek için içinde görsel öğelerin yer aldığı oyunlar oynattıklarını ifade etmişlerdir. Resim yorumlamadan sonra karikatür, grafik yorumlama gibi etkinliklere yer verdiklerini belirtmişlerdir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin çok büyük kısmı sadece ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinliklerini uyguladıklarını bunun dışında derslerinde görsel okuma etkinliklerine yer vermediklerini, öğretmenlerden ikisi ise sınav odaklı ders işlediği için görsel okuma etkinliklerine önem vermediğini söylemiştir. Öğretmenlerin bu konuya dair görüşleri aşağıda ifade edilmiştir:

“Ders kitabında yer alan etkinlikleri uyguluyorum. Öğrencilerime ödev verirken özellikle atasözleri ve deyimler konusunda karikatür hazırlamalarını istiyorum. Diğer ödevlerde de görselleri yoğun olarak kullanıyorum.” (Ö13)

“Ders kitaplarındaki görsel okuma etkinlikleri yok denecek kadar az. Etkinlikler sırayla sözlük çalışması, parçada anlam, dil bilgisi etkinlikleri şeklinde devam ediyor. Görsel okumayla ilgili etkinlikleri kendim yaptırıyorum.”(Ö9)

“Görsel okuma becerisine yönelik en çok metinde yer alan görselleri yorumlama etkinliği yaptırıyorum. Görsellerden ne anladıklarını soruyorum. Sorduğum sorulardan hareketle metinle bağlantı kurduruyorum. Gerekirse defterlerine not tutturuyorum. Ayrıca konuyla ilgili farklı görseller çıkartarak gösteriyorum.”(Ö4)

“Sadece ders kitaplarında yer alan etkinlikleri uyguluyorum. Bunun dışında etkinlik uygulamıyorum. Yazılılarda da bir tane görsel yorumlama sorusu soruyorum.”(Ö14)

“Görsel okuma becerisine yönelik uyguladığım etkinlikler metne ve konuya göre değişiyor. Bu etkinlikleri özellikle hazırlık çalışmalarında uyguluyorum. En çok kullandığım etkinlik resim yorumlama.” (Ö6)

“Okuma metnine başlamadan önce, metnin görsellerine bakarak ne gördüklerini yorumlatıp, metnin içeriği ile ilgili tahminlerde bulunmalarını istiyorum. Kimi zaman bir resim gösterip yorumlayarak kompozisyon yazmalarını istiyorum. Resimdeki insanların yüz ifadelerine bakarak nasıl bir ruh hali taşıdıklarını konusunda konuşuruyorum.” (Ö16)

“Görsel okumayı oyunlarla bir araya getirip öğrenmeyi ilgi çekici hem de kalıcı hâle getirmeye çalışıyorum. Örneğin, deyim ve atasözleri kartlarından bir görsel seçip o deyim ya da atasözünün görselini öğrencilere gösteriyorum. Öğrencilere görsele ait deyim ya da atasözünü tahmin etmeye çalışıyorlar ve tahminlerini bir kâğıda yazıyorlar. Doğru bilen öğrenciler 10 puan alıyorlar ve oyun bu şekilde devam ediyor.” (Ö18)

Öğretmenlerin neredeyse tamamı görsel okuma etkinliklerini ders, çalışma kitapları ve akıllı tahta kullanarak gerçekleştirmektedir. Akıllı tahta yardımıyla EBA, Morpa Kampüs gibi internet sitelerinden yararlandıkları anlaşılmaktadır. Birkaç öğretmen “deyim ve atasözleri” ile ilgili çalışma yaparken görsellerin yer aldığı kartlardan yararlandıklarını söylemiştir. Görüşmeye katılan öğretmenler, bunların dışında bir kaynaktan faydalanmadıklarını ifade etmişlerdir.

1.6. Türkçe Öğretmenlerinin Görsel Okuma Eğitimi Sırasında Karşılaştıkları Güçlüklerle İlgili Görüşleri

Görüşme yapılan öğretmenlere görsel okuma etkinliklerini uygulama sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri sorulmuştur. Görüşmeye katılan öğretmenlerin görsel okuma eğitimi sırasında karşılaştıkları güçlükler Tablo 7’de sunulmuştur:

Tablo 7. Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma eğitimi sırasında karşılaştıkları güçlükler

Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma eğitimi sırasında karşılaştıkları güçlükler	f
Öğrencilerden kaynaklı sorunlar yaşıyorum.	14
Herhangi bir sorunla karşılaşmıyorum.	4
Nitelikli görsel okuma etkinlikleri bulmada güçlük çekiyorum.	4
Sınav sisteminden kaynaklı sorunlar yaşıyorum.	2

Görüşmeye katılan öğretmenlerin büyük kısmı görsel okuma eğitimi sırasında öğrenciden kaynaklı sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre öğrencilerin görsel okuma etkinliklerine karşı ilgisiz davranmaları, görselleri yorumlama kabiliyetlerinin çok düşük olması ve görselleri sözel olarak ifade edememeleri görsel okuma eğitiminden yeterli verimin alınmasına engel olmaktadır. Bunun yanı sıra sınav odaklı ders işleyen iki öğretmen görsel okuma etkinliklerine yeteri kadar önem vermediklerini, dört öğretmen ise ders ve çalışma kitaplarında yer alan görsellerin öğrenciye uygun olmadığını düşündüğü için nitelikli görsel okuma etkinliği bulmakta güçlük çektiklerini belirtmiştir. Son olarak görüşmeye katılan dört öğretmen görsel okuma eğitimi sırasında herhangi bir güçlükle karşılaşmadıklarını söylemiştir. Öğretmenler bu konu hakkındaki görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir.

“Görsel okuma eğitimi sırasında karşılaştığım en büyük güçlük öğrencilerin kendilerini ifade etmede zorluk çekmeleri ve bunun sonucu olarak görselleri sözlü olarak ifade edememeleridir. Ayrıca yorumlama becerileri de çok zayıf olduğu için görsel okumada yetersiz kalıyorlar.” (Ö4)

“Görsel okuma eğitimi sırasında özellikle 5. Sınıflarda güçlük çekiyorum. Hayal dünyaları geniş olmadığı için görsel okuma sırasında yeteri kadar yorum yapamıyorlar. Görsel okumada öğrencileri desteklememiz gerekiyor. Görsel okuma eğitimi aldıkça öğrencilerin bu becerisinin gelişmeye başladığını görüyoruz. Görsel okuma eğitiminde karşılaştığım bir başka sorun da öğrencilerin kitap okuma alışkanlığına sahip olmamaları ve bu sebeple yorum kapasitelerinin sınırlı olması.” (Ö13)

“Görsel okuma eğitimi sırasında karşılaştığım en büyük güçlük öğrencilerin sınav kaygısından dolayı bu tür etkinliklere ilgi göstermemeleridir. Özellikle 6. Sınıf müfredatında işlenmesi gereken çok fazla konu var. Bu sebeple görsel okuma etkinliklerine zaman ayıramıyorum.” (Ö8)

“Hiçbir sorunla karşılaşmıyorum. Sadece az okuyan öğrenciler daha az yorum yapıyorlar.” (Ö9)

“Görsel okuma eğitiminde karşılaştığım en büyük güçlük sınav sisteminin akademik kariyeri ölçmeye dönük olması. Sınavların çoktan seçmeli yapılması kadar buna ilaveten görsel okumaya dönük becerilerinde ölçüldüğü bir değerlendirme sistemi geliştirilmelidir.” (Ö5)

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamında görüşme yapılan Türkçe öğretmenlerinin görsel okuma, öğretim programındaki konuyla ilgili kazanımlar ve ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinliklerinin yeterliliği hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Araştırmanın alt amaçları ile ilgili sonuç, tartışma ve öneriler aşağıda verilmiştir.

1. Türkçe Öğretmenlerinin Görsel Okuma Hakkındaki Bilgi Düzeylerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Görüşmeye katılan öğretmenlerin görsel okumaya ilişkin bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla “Görsel okuma hakkında ne biliyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu soruya “Her türlü görseli anlama ve yorumlama” şeklinde cevap vermiştir. Bunun dışında açıklama yapmakta yetersiz kalmışlardır. Öğretmenlerin yaptıkları bu kısa açıklama görsel okuma hakkında bir fikre sahip olduklarını ancak yeterli bilgi birikimine ulaşamadıklarını göstermektedir. Görüşmeye katılan sekiz öğretmen görsel okumayı “Görsellerden hareketle metnin içeriğini tahmin etme” olarak

açıklamıştır. Görüşmeye katılan diğer öğretmenler de bu açıklamaya yakın açıklamalar yapmışlardır ve görsel okumayı “metni anlamlandırmak, metnin daha iyi anlaşılması için görsellerin kullanmak” olarak tanımlamışlardır. Oysa görsel okuma kişinin çevresinde yer alan her türlü görseli okuması, anlaması, yorumlaması, analiz etmesi; gerektiğinde doğa ve toplumsal olayları değerlendirebilmesidir. Bu cevabı veren öğretmenler görsel okumanın sadece bir yönünü ele almakta ve görsel okumayı derse başlamadan önce öğrencileri motive etmek için uygulanan bir etkinlik olarak görmektedir. Öğretmenlerin görsel okumayla ilgili yaptıkları açıklamalar incelendiğinde bu konuya dair bilgi eksikliklerinin olduğu görülmektedir. Kuru (2008) “İlköğretim Beşinci Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Görsel Okuma ve Görsel Sunu Becerilerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi” adlı çalışmasında benzer sonuca ulaşmıştır. Öğretmenler görsel okuma ve görsel sunu becerilerine yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, yöntem ve tekniklerde ve becerilerin değerlendirilmesinde, bilgi sahibi olmamalarından dolayı, çeşitli güçlükler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Balun (2008), “İlköğretim Birinci Kademe Uygulanan Görsel Okuma ve Görsel Sunu Öğrenme Alanının Türkçe Öğretiminde Kazanımlara Ulaşmadaki Etkililiği” çalışmasında öğretmenler, görsel bilgilerini uygulamada daha etkili kullanmak için rehberliğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

2. Türkçe Öğretmenlerinin Görsel Okumayla İlgili Aldıkları Eğitim ve Bu Eğitimin Yeterliliğine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Türkçe öğretmenlerinin çok büyük bir kısmı görsel okuma eğitimi almamıştır, bu eğitimi alan birkaç öğretmen ise aldığı eğitimin yeterli olmadığını düşünmektedir. Öğretmenlerin görsel okumayla ilgili vermiş oldukları bilgilerin yetersizliği görsel okuma eğitimini almadıklarını göstermekte ve bu eğitime ihtiyaç duyduklarını düşündürmektedir. Kuru (2008) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin görsel okuma ve görsel sunu becerilerinin kazanımının değerlendirilmesine yönelik öğretmenlerin yeterliliğine ilişkin görüşlerini belirlemeye çalışmış ve öğretmenlerin görsel okuma ve görsel sunu becerilerinin kazanımının nasıl değerlendireceği konusunda kendilerini yeterli görmediği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç bu araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

3. Türkçe Öğretmenlerinin Öğretim Programındaki Görsel Okumayla İlgili Kazanımlara Bakışlarına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırma sırasında Türkçe öğretmenlerine “öğretim programındaki görsel okuma kazanımlarının yeterliliği” hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Bu soruya görüşmeye katılan öğretmenlerin neredeyse hiçbiri yeterli cevap verememiştir. Öğretmenlerin neredeyse yarısı kazanımların yeterli olduğunu ifade etmiş, diğer yarısı ise kazanımların yetersiz olduğunu söylemiştir. Bu şekilde düşünme sebepleri sorulduğunda ise çoğunlukla açıklayamamışlar ya da sırf cevap verebilmek amacıyla ders kitaplarındaki etkinliklerden bahsetmişlerdir. Ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinlikleri çok olduğu için kazanım sayılarının da çok olduğunu düşünen öğretmen sayısı oldukça fazladır. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar Türkçe Öğretim Programında yer alan kazanımları hiç okumadıklarını hatta kazanımın ne olduğunu bilmediklerini düşündürmektedir. Kuru 2008 yılında yapmış olduğu çalışmada, kazanımlara ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşünü almış; bilişsel ve devinişsel açıdan görsel okuma ve görsel sunu becerilerinin kazanımlarının öğrencilerin seviyelerine uygun olmadığını, duyuşsal açıdan görsel okuma ve görsel sunu becerisinin kazanımının uygun olduğunu; TDÖP’de görsel okuma ve görsel sunu becerileri kazanımlarına yönelik yapılan açıklamaları yeterli ancak uygulanabilir olmadığını ortaya koymuştur. Kuru (2008), araştırmasını ilköğretim birinci kademe öğretmenleri üzerinde yaptığı için iki çalışma arasında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Çünkü birinci kademe programında ve kitaplarında görsel okumaya ikinci kademedekine göre daha çok yer verilmektedir.

4. Türkçe Öğretmenlerinin Ders Kitaplarında Yer Alan Görsel Okuma Etkinlikleri ve Bu Etkinliklerin Yeterliliğine İlişkin Görüşlerine Dair Sonuç ve Tartışma

Görüşmeye katılan öğretmenlere ders kitaplarında yer alan görsel okuma etkinlikleri ve bu etkinliklerin yeterliliğine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Öğretmenler ders kitaplarında yeteri kadar görsel yer aldığını düşünmektedir. Uzuner, Aktaş ve Albayrak (2010) “Türkçe 6,7,8. Sınıf Ders Kitaplarının Görseller Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada benzer bir sonuca ulaşmış, öğretmenlere uygulanan anket sonucunda ders kitaplarının görseller açısından yeterli olduğunu belirlemişlerdir.

Buna karşın görüşmeye katılan Türkçe öğretmenleri ders kitaplarında yeteri kadar görsel okuma etkinliğinin olmadığını, görsel okumaya dair tek tip etkinliğin yer aldığını ve bunun da bir eksiklik olduğunu vurgulamaktadır. Ders kitaplarında özellikle görselden hareketle metnin içeriğinin tahmin edildiğinin bunun dışında etkinlik olmadığını belirtmektedirler. Aydemir (2016) “Dördüncü Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programının Görsel Okuma ve Sunu Becerilerini Geliştirme Açısından İncelenmesi” çalışmasında benzer sonuca ulaşmış ve 4. sınıf Türkçe dersi için hazırlanan öğrenci çalışma kitabında yer alan görsel okuma ve sunu kazanımlarına yönelik etkinlikleri incelendiğinde dengeli bir dağılım görülmediği, görsel okuma kazanımlarından en çok “Resim ve fotoğrafları yorumlar.” ve “Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.” kazanımlarına yönelik etkinliklere yer verildiğini belirlemiştir. Bunun yanında “Bilgi toplamak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır” kazanımına yönelik hiç etkinliğin bulunmadığını ifade etmiştir. Aydemir’in (2016) elde ettiği bulgu ile bu çalışmada elde edilen bulgu birbiri ile örtüşmektedir. Öğretmenlere göre ders kitapları öğrencilere görsel okuma becerisini kazandıracak nitelikte değildir. Sanalan, Sülün ve Çoban (2012), ders kitaplarındaki görsellerin elementlerini de içine alacak şekilde teknik olarak değil sadece tüketici albenisi üzerine odaklandığını düşünmekte ve öğretmenlerin görüşünü desteklemektedir. Kaya (2011) coğrafya öğretmenlerinin öğrencilerde görsel okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik görüşlerini incelediği çalışmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır. Coğrafya öğretmenlerinin büyük kısmı ders kitaplarını görsel okuryazarlık becerisini geliştirme konusunda yetersiz görmektedir. Gültaş (2012), “İlköğretim Birinci Sınıf Türkçe Kitaplarındaki Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlgili Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmasında benzer sonuca ulaşmış, öğretmenlerin çoğunluğu ders kitaplarındaki görsellerin öğrenciyi düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirici olmadığını ve geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu çalışmaya katılan bir öğretmen 5. sınıf ders kitaplarında görsel okuma etkinliklerinin yeterli olduğunu, 6,7 ve 8. sınıflarda görsel okuma etkinliklerinin yetersiz olduğunu belirtmektedir. 5. sınıf ders kitaplarında daha fazla görselin yer alması öğretmeni böyle bir düşünceye itmiş olabilir çünkü öğretmenlerin bir kısmı görselle, görsel okuryazarlığı birbirine karıştırmaktadır. Ders kitapları, günümüzde öğrenciler için temel öğrenme kaynaklarının başında gelmektedir. Bu nedenle, ders kitaplarının çocukların öğrenmesindeki yeri göz önüne alındığında daha fazla görsel etkinlikle karşılaşmalarının onların iyi bir görsel okuryazar olmalarında rol oynayacağı unutulmamalıdır. Kuru (2008), sınıf öğretmenleriyle yaptığı görüşmede öğretmenlerin (%70) görsel okuma ve görsel sunuya yönelik etkinlikleri yeterli bulduklarını, bir kısmının zaman yetersizliği nedeniyle etkinlik sayısını fazla bulduğunu belirtmişlerdir.

5. Türkçe Öğretmenlerinin Görsel Okuma Becerisine Yönelik Uyguladıkları Etkinlikler ve Bu Etkinlikleri Uygularken Kullandıkları Ders Materyallerine İlişkin Görüşlere Dair Sonuç ve Tartışma

Görüşmeye katılan öğretmenler görsel okumaya yönelik ders kitaplarında yer alan etkinlikleri uyguladıklarını, bu etkinliklerinde çoğunlukla metne hazırlık kısmında yer aldığını belirtmişlerdir. Görseller üzerinde konuşarak içeriği tahmin ettirme etkinliğini neredeyse tüm öğretmenler uygulamaktadır. Benzer bir bulguya Kuru (2008) da ulaşmıştır; öğretmenler, öğrencilerin duygu ve düşüncelerini resimler aracılığıyla anlatabilmelerine ve metinle ilgili soru-cevap çalışmaları sırasında öğrencileri metinde yer alan görseller hakkında konuşmaya yönelik etkinlikleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Aynı çalışmada görsel okuma ve görsel sunu becerilerine yönelik uygulanan etkinliklerde öğretmenler en çok resimleri, grafikleri, fotoğrafları ve bilgisayarları kullanmaktadırlar. Ders kitabı, afişler, projeksiyon makinesi, tepegöz ve televizyon ise görüşmeye katılan öğretmenlerin etkinlikler sırasında daha az kullanmayı tercih ettikleri araç-gereçlerdir. Bu çalışmada ise Türkçe öğretmenleri görsel okuma etkinlikleri sırasında ders kitaplarını yoğun olarak kullanmaktadır. Çok az öğretmen akıllı tahta yardımıyla farklı görselleri öğrencilere yorumlatmaktadır. Ulaşılan bu sonuç Kuru’nun (2008) çalışmasıyla tezatlık içermektedir. Öğretmenlerin bir kısmı sınav odaklı ders işlediği için görsel okuma etkinliklerine yeteri kadar önem vermediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin görevi öğrencileri sadece sınava hazırlamak değil aynı zamanda hayata hazırlamaktır. Bu sebeple görsel okumayı görmezden gelmek, derslerde gereken özeni göstermemek ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ders kitaplarında yeteri kadar görsel okuma etkinliğinin olmadığını düşünen öğretmenlerin sadece ders kitaplarına bağlı kalarak ders işlemeleri görsel okuryazarlığa yeterince önem vermediklerini ve öğretmenlerin bilgi eksiklikleri ve görsel okumaya ilişkin yeterli eğitim almamaları onların görsel okumanın önemini kavramalarına engel olduğunu düşündürmektedir.

6. Türkçe Öğretmenlerinin Görsel Okuma Etkinlikleri Uygulamaları Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Sonuç ve Tartışma

Türkçe öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde öğretmenler, görsel okuma etkinliklerinin uygulanma sürecinde özellikle öğrenciden kaynaklı sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin yeterince kitap okumamaları ve sözel ifade becerilerinin zayıf olması görselleri yorumlamalarını da olumsuz yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı ders kitaplarında yer alan görsellerin öğrenci seviyesine uygun olmadığını ve nitelikli görsel okuma etkinliklerini bulmakta zorluk çektiğini vurgulamıştır. Kaya (2011), coğrafya öğretmenlerinin görüşlerini aldığı çalışmada benzer sonuca ulaşmış, görsel okuma eğitimi sırasında sınıfların kalabalık olması ve öğrenci hazır bulunuşluk düzeylerinin düşük olması gibi sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Kaya'nın (2011) elde ettiği bulgu ile bu çalışmada elde edilen bulgu birbiri ile örtüşmektedir. Kuru (2008), yaptığı çalışmada görsel okuma ve görsel sunu becerilerine ilişkin öğretmen görüşlerini almış, öğretmenlerin zaman eksikliği nedeniyle görsel okuma etkinliklerinin tamamını uygulayamadıklarını, ölçme değerlendirme yaparken zorlandıklarını, görsel okuma etkinliklerini uygularken araç gereç eksikliği yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Bu sonuç ve tartışmalardan hareketle aşağıdaki önerilerde bulunmak mümkündür:

1. Öğretmenlerin bilgi eksikliklerini gidermek ve görsel okumaya daha fazla önem vermelerini sağlamak için lisans döneminde, görsel okuma konusuna, ilgili derslerin içeriklerinde yer verilmelidir.
2. Geliştirilecek programlarda görsel okuma ayrı bir başlık altında incelenmeli ve kazanım sayısı artırılmalıdır.
3. Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini yükseltmek ve görsel okuryazarlıklarını geliştirmek için ders kitaplarına daha fazla nitelikli görsel okuma etkinlikleri eklenmelidir.

Kaynakça

- Akyol, H. (2016). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ateş, M. (2017) Ortaokul öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4 (12), 306-317.
- Aydemir Özyurt, E. (2016). *Dördüncü Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programının Görsel Okuma ve Sunu Becerilerini Geliştirme Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Balun, H. (2008). *İlköğretim I. Kademe Uygulanan Görsel Okuma ve Görsel Sunu Öğrenme Alanının Türkçe Öğretiminde Kazanımlara Ulaşmadaki Etkililiği (Bingöl-Elazığ-Diyarbakır Örneği)*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Bozkurt, E., ve Ulucan, M. (2014). İlköğretim 1. sınıf Türkçe ders programı görsel okuma-görsel sunu kazanımlarının incelenmesi. *Turkish Journal of Educational Studies*, 1(2), 22-60.
- Çam, B. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinin Görsel Okuma Düzeyleri ile Okuduğunu Anlama Eleştirel Okuma ve Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi
- Göğüş, B. (1968) İlkokullarda Türkçe öğretim kılavuzu. Millî Eğitim Basımevi.
- Gültaş, G. (2012). *İlköğretim Birinci Sınıf Türkçe Kitaplarındaki Görsel Okuma Etkinlikleri İle İlgili Öğretmen Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Güneş, F. (2016). Kağıttan ekrana okuma alanındaki gelişmeler. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 1-18.
- Karasar, N. (1998). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kavcar, C. V., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (1995). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Engin Yayınları.
- Kaya, M. F. (2011). Öğrencilerde görsel okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik coğrafya öğretmenlerinin görüş ve uygulamaları. *Literature and History of Turkish or Turcic*, 6 (2), 631-644.
- Kuru, A. (2008). *İlköğretim Beşinci Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Görsel Okuma ve Görsel Sunu Becerilerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- MEB (2005). İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.
- MEB (2015). Türkçe Dersi Öğretim Programı. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.
- MEB (2017). Türkçe Dersi Öğretim Programı. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.
- MEB (2018). Türkçe Dersi Öğretim Programı. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.

- Oğuzkan, T. (1981). *Türkiye'de ortaöğretim ve sorunları*. İstanbul: Dünya Tıp Kitabevi.
- Sanalan, V. A., Sülün, A., ve oban, T. A. (2007). Görsel okuryazarlık. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 33-47.
- Sarıkaya, B. (2013). Türkçe öğretiminde görsel okuma. *Anemon MuŐ Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 779-796.
- Sidekli, S. ve Yangın, S. (2005). Okuma güçlüğü olan öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir uygulama. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 393-413.
- Stokes, S. (2005). Visual literacy in teaching and learning: A literature perspective. *Electronic Journal for the Integration of Technology in Education*. 1(1),10-18
- Türnüklü, A. (2000). Eđitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 6(4), 543-559.
- Tüzel, S. (2010). Görsel okuryazarlık. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 691-705.
- Uzuner, S., Aktaş, E., ve Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 721-733.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.